

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját az **Ev. Őrálló szerkesztősége** címére Rákoskeresztur Pest megye, kell küldeni. — A bel- és külmisszióra vonatkozó közlemények **Scholtz Ödön** lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronmegye) küldendő. ☒ ☒ ☒ ☒

FELELŐS SZERKESZTŐ:
NOSZKÓ ISTVÁN
rákoskereszturi lelkész.

☒ Főmunkatárs: ☒
SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkész.

A lap ára: Egész évre . . . . 12 K
Félévre . . . . . 6 K
Negyedévre . . . . . 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
☒ Hirdetés ára oldalanként 40 korona. ☒

TARTALOMJEGYZÉK: VEZÉRCIKK: **A hit áldása orvosi megvilágításban.** Dr. Démy Lajos. — CIKKEK: **Gondolatok a lelkipásztorkodás köréből.** Jeszenszky Károly. — **A tót nép lelki nyomora és a tót belmissziói konferencia.** Zoch Sámuel. — **Irodalom.** — **Belélet.** — **Pályázatok és hirdetések.**

A hit áldása orvosi megvilágításban.

A soproni felső esperesség közgyűlésén tartott megnyitó beszéd — Elmondta: dr. Démy Lajos, esperességi felügyelő.

Tisztelt Közgyűlés!

Hazánk egyik vezérférfia egy több évvel ezelőtt elmondott beszédében a hazafiságot, a hazaszeretetet összehasonlította a napsugárral, mely egyszerre világít és melegít, és annak dacára, hogy színtelennek látszik, magában foglalja a szivárvány összes pompás színeit.

Ez a gyönyörű szép hasonlat, melyet évekkel ezelőtt olvastam, hiven megmaradt emlékezetemben és abból a hasonlatból kiindulva én a hitet, az Istenben fektetett bizalmat összehasonlítom a legragyogóbb fénnel, mely világít és melegít és nemcsak a szivárvány összes ragyogó színeit tartalmazza, hanem ezeken felül még magában foglalja a modern tudománynak egyik legnagyobb felfedezését, az u. n. Röntgen-sugarakat is, melyeknek az a csodaszerű tulajdonságuk van, hogy átláthatlan testeken áthatva megvilágítják, láthatóvá teszik azoknak belsejét és így például az orvosi tudománynak lehetővé teszik az emberi test belsejének megvilágítását, az abban levő szervek és testrészek szemmel való megláthatását és megvizsgálását, azoknak egészséges és kóros állapotát és működését.

A mi keresztény hitünk, Istenben fektetett bizalmunk megvilágítja és melegíti a mi egész életünket, vezet bennünket a sötétségben és melegíti a hideg, fagyos életben és mint a csodálatos Röntgen-sugár, bevilágít a mi keblünkbe, annak legrejtettebb titkait kitarja, gondolatainkban, cselekedeteinkben láthatóvá teszi, annak egészséges vagy beteges állapotát feltűnteti, minden működését napvilágra hozza.

De a hasonlóság még tovább terjed. A Röntgen-sugaraknak van gyógyító erejük is, amelyet az orvosi tudomány csak most kezdett felkarolni, tanulmányozni és már is a legmakacsabb betegségeket, a rákot, bőrbajokat sikerült meggyógyítani, vagy legalább is megállítani, javítani. Kérdem, van-e az orvosi tudománynak nagyobb, hatásosabb, erősebb gyógyító szere, mint a hit, az Istenbe fektetett bizalom? Hiszen már a betegnek az orvosához, vagy a rendelt orvossághoz táplált bizalma sokszor csodákat művel, mennyivel inkább a bizalom a mindenható Istenhez; ez gyógyít, erősít és bátorít; ez ad erőt, kitartást és reményt és nem hagy bennünket soha elcsüggedni.

Én 25 éves orvosi gyakorlatomban sok beteget láttam, úgy a magánéletben, mint a kórházakban és tapasztalatból beszélek, midőn azt n.ondom, hogy nincsen szerencsétlenebb, nyomorultabb, szánalmasabb ember, mint egy nehéz, gyógyíthatlan, reménytelen beteg, ki ismeri állapotát és nincs hite, nem hisz az Istenben; az a türelmetlenség, az a kétségbeesés és halálfélelem iszonyu, borzasztó kínos látvány és ennek dacára igen gyakran káromkodások, szitkozódások, a kétségbeesés kitörései között önkéntelenül összekulcsolódik a kéz és a remegő ajk elrebegeti öntudatlanul azt a sóhajt: „Istenem, Istenem segíts!” Mig a jámbor, istenfélő, Istenben bízó beteg ember nyugodtan, türelemmel, megadással türi a fájdalmakat, reménnyel, amíg reménye van és bizalommal átadja lelkét Isten oltalmának, ha a halál közeledik. *Nincs nagyobb kincsünk, mint a hit,* nincs nagyobb segítségünk bajban, betegségben és szerencsétlenségben, mint az Istenbe fektetett bizalom. Ne távozzunk el az Istenből, ne adjuk fel hitünket, hisz ezzel magun-

kat tesszük szerencsétlenné, magunkat büntetjük legsúlyosabban.

Tisztelt közgyűlés! Visszatérve a lelkiekről az anyagiakhoz, engedjék meg, hogy néhány szóval egyházi hivatalnokainknak a lelkészeknek és tanítóknak helyzetéről megemlékezzem. Hiszen tudva levő dolog, hogy azok a lelkészek és tanítók, kik az állam által kiegészített fizetési minimumot élvezik, vagyis inkább jobban mondva azon nyomorognak, olyan viszonyok között élnek, oly csekély jövedelemmel bírnak, hogy érthetetlen, hogyan tudnak abból a mai óriási drágaság mellett megélni, családot fentartani, gyermekeket nevelni és taníttatni. Mindnyájan tudjuk, ismerjük ezen viszonyokat és belátjuk, hogy ezek az állapotok tarthatatlannak, igazságtalanok, méltánytalanok és az egyháznak sem dicsőségére, sem előnyére nem válnak. De nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a mai viszonyok között, amidőn minden jobb iparossegéd, vagy gyári szakmunkás sem volna megelégedve azzal a fizetéssel, melyet egy kongruás lelkész, vagy pláne egy tanító kap és ennél tényleg többet keres, igen könnyen megtörténhet, hogy ezek az állások lassan megüresednek, a szakiskolák lassan elnéptelenednek és nem lesz pályázó, aki az üres állásokat elfoglalja; mert a mai anyagi világban az ifjuság is meg fogja gondolni, életének jó harmadrészét fáradságos tanulással eltöltve, végre oly álláshoz jusson, amelyből nem tud megélni és ahol nincs semmi kilátása előmenetelre, vagy fizetésjavításra. Igaz ugyan, hogy a miniszterelnök Lukács László a bemutatkozó beszédben megígérte ugy a kongrua rendezését, mint a tanítók fizetésének emelését, igaz ugyan, hogy Tisza István gróf Léván tartott beszédében kijelentette, hogy ez a kérdés ma már a rendezett kérdések közé veendő. De más kérdés, hogy ezek az urak lesznek-e a mai szerencsétlen politikai viszonyok között azon helyzetben, hogy ezen szavakat betarthatják.

Én magam kívánatosnak tartanám, hogy a mai egyházmegyei közgyűlés foglaljon ebben a kérdésben állást és jelentse ki, hogy a mai viszonyok tarthatatlanok, mert lehetetlen, hogy a lelkész a mai jövedelem-minimummal, a tanító a mai fizetésével megélhessen és hogy ezen az állapotokon, melyek nemcsak az illető hivatalnokoknak szánalmas és nyomoruságos helyzetét okozzák, hanem egyházunknak is ugy a jelenben, mint főképen a jövőben nagy kárára, sőt veszedelmére válhatnak, okvetlenül és minél előbb javítani, segíteni kell.

Gondolatok a lelkipászforkodás köréből.*)

Irta Jeszenszky Károly, evang. lelkész.

I.

Harangok nasznátata — más vallásuakkal szemben.

Más vallásuakkal szemben, ha arra az illetők minket felkérnek, a harangok nemcsak temetések, hanem egyházi jellegű ünnepélyes fogadtatások, mint például püspöki látogatás alkalmával is meghuzhatók ott, ahol az illető felekezet lelkésze, a kívánt cselekményekre nézve, a teljes viszonzóság, keresztyén felvilágosodás és testvériesség álláspontján áll és velünk szemben a türelmesség elvét gyakorolja.

II.

A temetési szertartások helye.

A temetési szertartásokat a dolog természetéből kifolyólag, a legtöbb esetben a háznál és a temetőben kell elvégeznünk.

Kivételes esetekben és a felek kívánságára azok a templomban is elvégezhetők.

A holttestet semmiesetre se engedjük a templomba vitetni.

Azt vagy előzőleg kell a temetőbe kikísérnünk és eltemetnünk, mely esetben a gyászoló közönség a temetőből egyenesen a templomba vonul a temetési szertartás, illetve beszéd meghallgatására, vagy pedig — amennyiben a temetési menet a templom mellett haladna el — a holttestet a szertartás tartama alatt a templomon kívül a gyászkoecin, esetleg ravatalon kell hagyni.

Ahol szokásban van, hogy a hívek idegenben elhalt családtagjaik emlékére gyászbeszéd tartását kívánják — az ily temetési beszédek mindenkor a templomban tartassanak, de soha a vasárnap délelőtti istentiszteleiek keretén belül.

Ahol ez utóbbi helytelen, evangélikus egházunk szellemével és hitelveivel ellentétben álló, a pogány emberimádásra emlékeztető szokás divik, ott azt minden megalkuvás nélkül, egyenes püspöki felhívásra, vagy — ha ennek foganatja nem volna — egyházkerületi határozattal kellene eltörölni és betiltani s az ily irányu tilalomnak az egyetemes gyűlés útján egyetemes érvényt kellene szerezni.

III.

A temetési beszédeknel követendő irányelvek.

1. Oda kellene hatnunk, hogy a nagyobb gyűlekezetekben a 12 éven aluli gyermekek temetési beszéd nélkül, énekszóval, vagy esetleg beszéd helyett a lelkész által olvasandó agendális alkalmi imával temettessenek el.

2. A temetési beszédek mindenkor valamely jól megválasztott szentirási mondaton, illetve szakaszon alapuljanak. A lelkész a választott textusban foglalt gondolatokat és eszméket fejtsse ki beszédében, lehetőleg röviden, velősen, azokat nagy tapintattal minden hizelgéstől, vagy kimeletlen vonatkoztatásoktól óvakodva, az evangelium szellemében, mely Istennek ereje, min-

*) Felmerült konkrét esetek alkalmából az e cikkben tárgyalt kérdések aktuális érdekükké váltak. Azokat az arad-békési ág. hitv. evang. egyházmegyének f. évi július 3-án Békéscsabán tartott lelkészi értekezlete, mint elnökiileg kitűzött kérdéseket tárgyalta s az itt közölt gondolatokat, mint határozati javaslatokat egyhangulag elfogadta s határozatként a testvérek figyelmébe ajánlotta.

den hívőnek üdvözítésére melegen szerető szívvvel, a megváltó Krisztusban való hittel, alkalmazza a gyász- esetre.

3. A temetési beszédek megszerkesztésénél es elmondásánál vezéreljen bennünket az a tudat, hogy nem vagyunk hivatva ítéletet mondani akár a megholt, akár hozzátartozói felett, hanem a mi feladatunk: vigasztalni és reménységet kelteni mindazok szívében, akik elhunyt kedveseik felett bánkódnak.

Ennek a vigasztalásnak nem emberi okoskodásra és virágos nyelvű ékesszólásra, hanem azon hiten és érzületen kell alapulnia, mely az apostolok szívét is eltölté, valahányszor szólásra nyiták ajkukat

Kell, hogy a hallgatók kiérezzék beszédünkből azt, hogy nem a mi gyarló, emberi elménk az, mely az ékesszólás erejével hatni akar rájuk, hanem hogy a mi ajkaink által az beszél hozzájuk, aki maga az igazság, ut — élet és feltámadás.

A tót nép lelki nyomora és a tót belmissziói konferencia.

Óröllónk 30. száma leköszölte a turóczi esperességnek a tót belmissziói konferenciára vonatkozó határozatát, mely a mult évi egyetemes gyűlés 172. jegyzőkönyvi pontjában foglalt határozat felfüggesztését kívánja. E határozathoz az Órálló szerkesztősége jó akaratu megjegyzéseket fűzött, mely megjegyzések azonban nem lehettek tévedés nélküliek, mivel a szóban forgó konferenciák historikumát az Órálló szerkesztősége nem ismeri. Pedig a kérdést e nélkül nem lehet eldönteni.

Hogy olvasóink tájékozódva legyenek, hogy mi tette ezen konferencia megalakulását elodázhatatlan szükségé, legyen szabad pár szóval megemlékeznem az evangelikus tót nép nyomoráról a 80—90-es években.

Kezdjük a templomon. A tót lelkészek, ha hivatalba léptek, nem kaphattak agendát. Boldog volt az, aki ilyet elődétől vagy valami rokonától örökölhetett. Nem volt ritka az olyan lelkész, aki irott agendát volt kénytelen használni. Hogy a régi agendák nem feleltek meg a kor követelményeinek, arról nem is szólunk. Hasonló volt a helyzet a templomi imádságos könyvvel, sőt a helyzet most is az volna, ha egy csehországi lelkész nem adta volna ki újra a Jacobi-féle imádságos könyvet. Ma már ez a kiadás is elfogyott s velem mostanában történt, hogy a filiánkban a tanító által rendezett adventi istentisztelethez nem tudtam imádságos könyvet kapni. Egyházaink legnagyobb része a Tranczius-féle énekes könyvet használja. Ezen énekeskönyv a különböző kiadóknak valóságos martalékává lett. A kelendő könyv kiadásán kapva-kaptak, de a kiadások oly pongyolák, oly hibásak voltak, hogy pld. két budapesti cégnek a kiadása absolute hasznavehetetlen, mert nem betűk, nemcsak szók, nemcsak verssorok, hanem egész strófák vannak kihagyva. Ami pedig a dallamokat illeti, ott hihetetlen állapotok uralkodtak. Ahány egyház, annyi dallam, persze nem javított, hanem rontott dallam. S nem volt, de még ma sincs partitüránk, amit a kántornak mint vezérfonalat a kezébe lehetne adni.

Az iskolában sem voltak s nincsenek sokkal jobb állapotok. Éveken át nélkülöztük a jó bibliai történetet s a tanítóknak tankönyv hiányában a diktálási módszerhez kellett folyamodni. Olvasókönyvünk ma sincs s nekünk a 17. századdal kell tartanunk s az új szövetséget kell lealacsonyítanunk olvasókönyvé.

Ezek után már talán nem is kellene szóllanom arról, milyen állapotok voltak a népies vallási irodalom terén. Egy népies havi folyóirat 800 előfizetővel a Zpevník-alap Lutherje s Fábry Jánosnak pár népies iratkája, s egy-egy alkalmi beszéd ez a 80-as évek vallási irodalma a tót nép között. Pedig manapság már el sem képzelhető az olyan művelt ember, aki be nem látná, hogy ha népünket az evangelium számára megakarjuk tartani, azt népies vallásos irodalom nélkül meg nem tehetjük.

Hisz ezen szükségéből származott a Luther-Társaság s ez indított sokakat arra, hogy magyar nyelvű népies lapokkal is kísérletet tegyenek. A Luther-Társaság azonban nem eléghette ki a tót nép vallásos irodalmi szükségletét. Tót népies lapot nem adott ki, tót könyvkiadványa mai napig sem több mint 5 kis kötetke.

A tót papok nem lehettek volna népünknek pásztorai, ha ezt az égető szükségét s a kornak mintegy parancsoló szavát nem vették volna észre. Hisz a tót nép között megjelentek irataikkal a különféle szekták s a lelkileg kiéhezett nép mohón kapott a kínált nyomtatott szó után.

Elsőnek az említett Fábry János próbálkozott meg népies irataival. De csakhamar be kellett látnia, hogy nem elég a könyvet kiadni, hanem terjeszteni is kell. Ezért népies, vallásos irodalmi társaság megalapítására gondolt. Az eszmét nyilvánosságra hozta s mivel az tetszéssel találkozott, megkezdte az alapításra vonatkozó mozgalmat. Gondolni sem mert arra senki, hogy ezen alakítandó egylet egyházunk vezető köreinél ellenszenvet ébresztene. Hisz ha az irodalmat inkább csak kényeszerből alkalmazó katolikus egyháznak lehet a hivatalos Szt. Istvántársulat mellett tót nyelvű Adalbert egylete 35 ezer taggal, miért ne lehetne az irodalommal és irodalomban élő egyházunknak két ilyen egyesülete — egy a magyar, másik a tót nyelvű hívek irodalmi szükségletének kielégítésére? Hogy a német testvérek e téren nem mozgolódtak, az érthető, hisz nekik rendelkezésükre áll a nagy német vallásos irodalom. De nekünk — magyar és tót lelkészeknek — magunknak kell gondoskodnunk népünk vallásos irodalmi szükségleteiről.

Fábry indítványa, a mint említettem, köztetszésre talált. A belmissziói egyletet Tranovszky néven akarták nevezni s az 1897. évi egyetemes gyűlés elé be is terjesztették az alapszabályokat megerősítés végett. De az egyetemes gyűlés 102. pont alatt ezt a határozatot hozta: „Az egyetemes közgyűlés tekintettel arra, hogy a Luther-társaság hivatva van a vallásos irodalmat nyelvi különbség nélkül ápolni, egy második hasonló egylet alapítását nem tartja szükségesnek, amennyiben ez a Luthertársaság fejlődésére kedvezőtlen hatással lenne és ezért az alapszabályokat nem hagyja jóvá, az alapszabálytervezetet azonban a Luthertársasághoz teszi át oly célból, hogy, amennyiben a Luthertársaság szükségesnek és időszerűnek vélné egy második egylet alakítását, ez tehessen ilyen irányban kezdeményező javaslatot.”

Természetesen a Luther-Társaság nem tartotta szükségesnek és időszerűnek s ezzel az egylet ügye el volt temetve, de nem volt segítve a tót nép lelki szükségletén. A Luther-Társaság ezután sem ápolta intenzívebben a tót nyelvű vallásos irodalmat. De éppen ezért nem nyughattak a tót lelkészek, ha nem akartak egyházunk végromlására nézni a tót nép körében. Janoska fáradozásával Tranczius vallásos iratokat terjesztő vállalat címén 10,000 K tőkével részvénytársasá-

got alapítottak a vallásos irodalom fellendítésére. E részvénytársaság sokat is tett a vallásos irodalom terén. Kiadványai egész könyvtárt képeznek.

De a belmissziói munka hathatós és eredményes végzésére ez sem volt elegendő. Ebbe a népet is bele kell vonni. Azért sürgette Fábry, hogy a külföldi példa után indulva, rendeztessenek az egyes egyházakban belmissziói ünnepélyek istentisztelettel s előadásokkal egybekötve. Az ünnepélyen megjelenő lelkészek pedig gyűljenek össze tanácskozássra, meghányván-vetvén a legszükségesebb teendőket. Elsőnek a modori II. egyház rendezett ilyen ünnepélyt 1899-ben s azóta ezen ünnepélyek más és más egyházban minden évben tartottak. Minden, de minden nyilvános volt nálunk. Megtartásuk a programmal együtt egyházi lapokban hirdertetett, lefolyásukról, a bennük elhangzott beszédekkel és előadásokkal együtt emlékkönyv jelent meg, megtartásukról értesítve lett az egyházi felsőhatóság, az esperes és Modorban 1908-ban ilyen ünnepély alkalmával Farkas Géza volt jelen, mint az esperesség képviselője s az ünnepély és a konferencia lefolyásáról a legnagyobb megelégedésének adott kifejezést.

De hogy is lehetne ez másképpen! Hisz a tárgyak, amelyek a konferenciát foglalkoztatják, oly eklasztikus egyháziak és vallásiak, hogy ez minden evangélikusnak csak megelégedésére szolgálhat. Hisz ezeknek a konferenciáknak köszönhető, hogy alig tíz év alatt majdnem 100,000 K-t gyűjtöttünk az árvák ellátására a tót nép körében. Nekik köszönhető, hogy van kész agenda kéziratunk, partitúránk, kitűnő kiadásu énekeskönyvünk, hogy megindul a traktatus irodalom s nagy részben nekik köszönhető, hogy a tót nép egyáltalán élvezheti az evangéliumot nyomtatott szó alakjában. Ha ezen állításomat valaki tulzottnak tartja, azt csak arra kérem, nevezzen meg egy lelkészt, aki tótul irodalmilag működik s a perhorreszkált belmissziói konferencián kívül áll.

S ezen működésében áldott konferenciát létezésében veszélyezteteti az egyetemes gyűlésnek a dunán-inneni kerületi gyűlés indítványára hozott határozata. Pedig nem volt titkos, nem tartatott a felső hatóság tudta nélkül s nem is volt szeparatistikus, hisz a tót hívek lelki üdvéért egyaránt dolgozott s szolgálatot tett minden tótul prédikáló lelkésznek az általa megindított homiletikai folyóirattal. A konferencia csak a legnagyobb szeparáló, az Uristen által teremtett alapokon, az anyanyelv alapján akarta a tót nép vallási színvonalát emelni.

E pár sor talán eléggé megvilágíthatta ezen belmissziói konferencia lényegét s talán sikerült a tisztelt olvasót meggyőzni arról, hogy itt rejtegetőzéstől s a felügyelet mellőzéséről nincs szó. De talán sikerült meggyőzni, ha nem is mindenkit, de legalább néhányat arról is, hogy ezen konferenciának fentartása szükséges a tót nép vallásos nevelésének s így önegyházunk fejlődésének érdekében is. Mert ha szenved az egyik tag, azt az összes tagok érzik s ha az egyik tag fejlődik, ez a többiek fejlődését is előmozdítja.

Nekünk végre már szakítanunk kell azzal a felfogással, hogy egyházi téren mindent gyűléseinktől várjunk, de szakítanunk kell azzal a felfogással is, hogy minden munkára az indításnak felülről — a püspöktől, az esperestől stb. — kell jönnie. A mai bonyolult adminisztráció mellett gyűléseink, püspökeink és espereseink annyira elvannak ezzel foglaltva, hogy más egyházi téren kifejtendő munkára nem is gondolhatnak. Hisz egyik püspökünk nyilvánosan panaszkodott arról, hogy alig ér rá valamit olvasni. A munkafelosztás elvének itt is nyilvánulnia

kell. S egyházi életünk ellaposodásának egyik oka mindenestre az, hogy a többség az egyházi téren a szorosan vett hivatali teendőknél kívül meg volt elégedve azzal, hogy a gyűléseken igenelt, vagy pedig vitatkozott. Ha valahol — akkor itt — decentralizációra van szükség. Lám, a dunántuliak megalakították saját belmissziói együletüket s a hivatalos egyház nem vallotta kárát.

Ily belmissziói együletre, amint azt a tót nép lelki nyomoráról vázlatosan közölt rajz világosan megmutatta, a tót nép között okvetlen szükség van. S reméljük, ha az Őrálló szerkesztőségének tanácsát megfogadva, ily egyület alapszabályainak megerősítését fogjuk kérelmezni, az egyház komolyan gondolkodó elemeinek partfogására bizton számíthatunk.

Mert nevezzük azt együletnek, társulatnak, vagy bárminek is a világon, a fő az, hogy munkateret engedjen azoknak, akik Isten országát a tót nép között építeni akarják. E munkát akadályozni, vagy lehetetlenné tenni a legnagyobb bűn volna s nem jelentene mást, minthogy egyházunk nem tudja felfogni saját magaslatos célját.

Nem a tót belmissziói konferencia kebelében működő lelkészek voltak az okai annak, hogy hivatalosan is megállapított alapszabályok és külső szervezet nélkül működtek, hanem az egyetemes gyűlés, amely az egyület alakítását nem engedélyezte. A világosságot nem akartuk véka alá rejteni, de a gyertyatartót nem volt módunkban megszerezni. De bizunk abban, hogy az Őrálló szerkesztősége most már oda fog hatni, hogy ezt a gyertyatartót — a külső szervezetet — is megszerezhessük s Isten segédelmével bebizonyíthatjuk, hogy célunk Isten országának építése s hogy e munka érdekében képesek vagyunk minden szellemi s anyagi áldozatra.

Zoch Sámuel.

Igen nagyfontosságot tulajdonítunk ezen ügy teljes tisztázásának, azért minden változtatás nélkül közöltük le Zoch testvér cikkét. Elismerjük azt, hogy ezen historikumot a maga teljességében nem ismertük. Igen szomorú dolgok azok, amelyeket itt olvasunk. De ha ezen historikumot nem is ismertük, az nem zárja ki azt, hogy a felvidéki evang. tót népnek állapotát nem ismerünk és itt — sajnos — igazat kell adnunk cikkirő testvérünknek, hogy a tót nép lelki nyomora nagy még most is s a belmisszióknak annál fokozottabb mértékben kell munkálkodnia, hogy azt a szegény népet lelkileg gazdaggá tegye. Mert e tekintetben igen szomorú tapasztalatokat tettünk. Még azelőtt 20—30 évvel az evangélikus tót nép a vele együtt lakó róm. kath. néppel össze sem volt hasonlítható, mert annyira felette állt emennek akár műveltség, akár józanság, akár takarékoság, szorgalom, erkölcsi tisztaság dolgában, hogy az evangélikus nép határozottan az intelligenciát képezte; ma a róm. kath. egyház iskoláinak valamivel intenzívebb munkája folytán egyrészt a róm. kath. tót nép emelkedett, a mi népünk — másrészt nem tudom mily sajnálatos okok folytán, de ezen okok között az iszákosságot, a spiritusznak mértéken felüli élvezetét tisztán látom — süllyedt annyira, hogy most a két vallású nép között alig tehet különbséget tenni.

Még is — bár igen, igen szükségesnek látjuk és tudjuk a belmissziói munkát az evangélikus tót nép között s bár tudjuk azt is, hogy ez a munka csak anyanyelven folyhatik — még is újból is csak azt mondjuk, hogy a „tót nép“, „tót pap“ kitételek teljesen feleslegsek és csak sok gyanura adnak okot a dolgokat tel-

jesen nem ismerők és azok előtt, a kik mindenütt politikát keresnek s hazafiságuk hangoztatásával (de minden komoly munka nélkül) akarnak érdemeket szerezni.

Csak egészen röviden mutatok reá arra a kiméletlen, oktalan támadásra, mint példára, amelyben most *Geduly* Henrik püspöknek volt része a mai, minden komolyságot nélkülöző napi sajtó egy részéről csak azért, mert a theologiai akadémiákon és tanítóképezdéken a tót és német nyelv intenzivebb és kötelező tanítását sürgette jelentésében. S e támadást bizonyára sokan tapsolták meg, a kiknek halvány fogalmuk sincs a mi dolgainkról. A támadás oly oktalan volt, hogy nem is volt érdemes reá válaszolni, de hangos példa arra, hogy nálunk még az egyház körén belül is ezekkel a „tót” és „német” jelzőkkel csinján kell banni s a hol feltétlen nem kell azokat használnunk, hagyjuk el őket.

És itt — nézetünk szerint — nem kell feltétlenül. Ezt bizonyítja a cikkíró testvér a „dunántuliak saját belmissziói egylet”-re történt hivatkozása által. Mert ezen missziói egyesület először nem dunántuli, hanem országos, másodsor nem magyar, nem német, hanem minden jelző nélküli missziói egyesület. Ez évben is például Poprádon tartja ünnepélyes közgyűlését, tehát német nyelvű szertartással bíró egyházban. S ha a „tót” belmissziói egyletet szervezni óhajtó lelkesítést-vérek megfogadták volna azon igénytelen tanácsomat, a melyet éppen Zoch testvérnek Pozsonyban voltam bátor adni a mult évben, hogy t. i. lépjenek be mindannyian ebbe a Scholtz Ödön elnöktele alatt álló országos missziói egyesületbe, akkor annak keretén belül minden gyanúsítás nélkül építhetik az Isten országát belmissziói ünnepélyek tartása által is a saját népük között és annak javára; már régen rendbe lett volna e kérdés hozva s még a separatistikus törekvések látszatával sem lehetne őket illetni. Sajnos e látszatnak így még is van némi alapja, mert e meglévőt acceptálni nem hajlandók, sőt a most alakuló egyetemes lelkész egyesület ellen is ép a tót nyelven fungáló lelkésztestvérek között emelkedtek hangok. Pedig elhihetik nekem, hogy sem a missziói egyesület, sem az alakítandó lelkész egyesület, nem politizál és nem fog politizálni, hanem kivétel és külömbiség tevés nélkül építi az Isten országát, erősíteni óhajlja az egyházat s előmozdítani az egész lelkészi kar szellemi és anyagi érdekeit.

Ime mily könnyen megszerezhető közös erővel a gyertyatartó! Ha azonban ez ismételtlen is figyelembe ajánló, igénytelen tanácsomat elfogadni nem lehetne, szívesen állok — a mennyire szerény erőm ezt megengedi — rendelkezésre, hogy a gyertyatartó esetleg más uton és más alakban megszerezhető legyen. Mert az aratás, a munka ideje csakugyan itt van, örvendeznünk kell, ha akadnak a mai gondterhes világban aratók, akik szellemi sőt anyagi áldozatra is készen munkába állani akarnak. Szerk.

IRODALOM.

Eötvös Károly Lajosnak. a Magyar gyermektanulmányi Társaság „Füzetes Vállalata” szerkesztőjének közelmúlt megjelent művei: *Kis világ, Legújabb Flóri könyve*, III. bővített, számos képpel diszes kiadás. — *Rákóczy*, — *Színművek* az ifjuság számára. — *Költemények*. A két előbbi kötet 1 K 40 f, illetőleg 2 K boltiárban a kiadó Franklin-Társulatnál, az utóbbi 3 K bolti ár helyett postai franco küldéssel együtt 2 K-ért a szerzőnél (Budapest, Pozsonyi-ut 4/c.) rendelhető meg. Ezeket

kivül a vállalat két kis kátét fog kiadni a következő tartalommal:

I. A rendes érzékszervekkel, lelki és erkölcsi képességekkel bíró gyermekek nevelésének kis kátéja következő fejezetekre oszlik:

A csecsemő gondozása.

A kised gyermek.

Betegségektől való óvás.

A beteg gyermek gondozása.

Az iskolába járó gyermek.

Az iskola és a család.

A serdülő ifju és leány.

A szülők és a környezet példája.

A gyermek-szórakozások.

Gyermek-olvasmányok, látványosságok.

A gyermek-munka.

Életpalyák.

II. A fogyatékos érzékszervű, a gyenge tehetségű, az idegbeteg (gyenge elméjű), meg a züllő erkölcsű (elhagyatott) gyermekek nevelésének kis kátéjában következő csoportosítással osztjuk jó tanácsainkat:

Öröklés, hajlamosság.

Példa.

A fogyatékos érzékszervű gyermek nevelése és oktatása.

A testi hibákban szenvedők gondozása.

A gyenge tehetségű gyermekekkel való bánás.

A gyenge elméjű (idegbajos) gyermek.

A rossz gyermekekkel való bánásmód.

Dal, zene, játék, torna.

A munka, mint nevelő eszköz.

Büntetések.

A gyermekvédelem intézményei.

Gyermekbiróság.

A pártfogói intézmény.

Szeretetház.

Javító-intézet.

A vállalat fontosságához képest a társaság a legkiválóbb szakírókat igyekezett megnyerni. A két Kis Káté szeptember hóban jelenik meg. Továbbá meg fognak jelenni a következő művek:

III. *Az ép testi-lelki képességekkel bíró gyermekek nevelésének Kis Kátéja*. A magyar nép számára számos szakíró közreműködésével szerkesztette *Eötvös Károly Lajos*.

IV. *Kis Káté*. Népies oktatókönyv a szülők és a nagyközönség számára: hogyan neveljük a fogyatékos érzékszervű, vagy fogyatékos lelki és erkölcsi képességekkel bíró gyermekeket? Számos szakíró közreműködésével szerkesztette *Eötvös Károly Lajos*.

V. *A gyermek tanuzása*. Tanulmány. Irta dr. *Angyal Pál* egyetemi tanár.

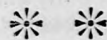
VI. *A vakok érzékszervei*. Irta *Kovács József*.

VII. *A nevelés lélektana*. Tanulmány, Welton I. angol műve nyomán. Irta *Szlányi Lajosné*.

VIII. *Újabb gyermektanulmányi eredmények*. Irta *Nagy László*.

IX. *A gyermekjátékok és a népmisztériumok*. Értekezés. Irta *Eötvös Károly Lajos*.

A megrendeléseket a kiadó „Gyermektanulmányi Társaság”-hoz lehet intézni (Budapest, Üllői-ut 16/b). Ajánljuk e munkákat olvasóink figyelmébe.

B E L É L E T.

Gr. Tisza István újabb levele.

A lelkési korpótlék tárgyában gróf Tiszának a lapunkban is közölt levele és a miniszteriumban szerzett tapasztalatok között eltérés mutatkozott, amennyiben gróf Tisza azt írta, hogy korpótlékban *minden prot. lelkész fog részesülni*, a miniszteriumban pedig úgy értelmezik a korpótléket, hogy csak 3000 K-ig lesz a fizetés a korpótlékek által kiegészítve, tehát akiknek 3000 K-án felüli a javadalmuk, nem kapnak korpótléket. A két nyilatkozat közötti különbségre figyelmeztettük egy cikknek a beküldése által gróf Tisza Istvánt, aki szerkesztőnk levelére a következő levelet írta:

Geszt, 1912. VIII/6.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

A küldött kézirat visszaküldése mellett megnyugtatom az iránt, hogy a Debreczeni Protestáns Lapban tett kijelentésemet illetékes helyről nyert felhatalmazás alapján tettem s az teljes mértékben fedi a tényállást.

Teljes tisztelettel vagyok kész szolgálja

Tisza István, s. k.

Igen köszönjük a gróf ur szíves sorait és arra kérjük, hogy azon az illetékes helyen érvényt szerezzen az ígéretnek, mert azon az illetékes helyen már sokat ígértek s azután nem teljesítették az ígéretet, sőt rendelettel is szabályozták a hitoktatási díjak felemelését és a pénzt még sem utalták ki s amint halljuk, újabb számítások szerint a rendeletet megváltoztatni fogják. Ne legyen ez is egy kortesígéret az illetékes helyről.

Kérelem az evangélikus iskolák igazgatóihoz. *Tisztelettel kerem iskoláink igazgatóit, hogy amennyiben mult iskolai évről szóló értesítőket még nem küldték volna be, azokat sürgősen beküldeni sziveskedjenek.* Szerk.

Kitüntetés. A király a tanügy terén szerzett kiváló érdemeik elismerésül *Góbi Imrénének*, a budapesti ev. főgimnázium ny. igazgatójának a királyi tanácsosi címet, *Weber Rudolf ny. tanárnak* pedig a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta. Örömmel adunk hírt erről a kitüntetésről, mert ez alkalommal Ő elsége kegye oly férfiak felé fordult, akik nemcsak tanügyünk terén szereztek elévülhetetlen érdemeket, hanem akik az egyházi életben is jelentős szerepet játszottak. *Góbi Imre*, mint az egyetemes egyház levéltárosa és az egyet. tanügyi bizottság jegyzője s a Luther-Otthon volt felügyelője sokszor adta bizonyosságát széleskörű ismereteinek és evangélikus hithűségének. *Weber Rudolf* pedig mindig kegyelettel ápolta emlékeit, amelyek őt a Szepesség egyházi életéhez fűzik. — II. Vilmos, a németek nagy császára, mint a porosz protestáns egyház főpatronusa, *szentmártoni Radó Lajost* és báró *Feilitzsch Bertholdot* a Johannita lovagrend becsületkeresztjével tüntette ki, az egyetemes protestáns érdekek iránt való lelkes és áldozatkész munkásságukért.

Himen hír. Zeman János királylehotai lelkésztestvérünk eljegyezte *Krizsán Matildkát*, *Krizsán Zsigmond trencsényi főesperes* kedves leányát. Sok boldogságot kívánunk.

Lelkésziktatás. A mult számunkban röviden említettük meg a *késmárki lelkésziktatást*. Tudósítónk most számol be az ünnepségről a következőkben: Lélekemelő ünnepet ült f. évi július 28-án a késmárki evang. egy-

ház, midőn ujonnan megválasztott lelkésze, *Hajts Bálint* vezetett be hivatalába. Már jóval a beharangozás előtt megtelt ajtatos sokasággal a szépen diszitett nagy templom. Az ünnepély 9 órakor vette kezdetét. A bevezető ének utolsó versénél *Székely Gyula* főesperes *Kalláth Károly* egyházmegyei jegyző és *Binder Jenő* liceumi vallásnár által kísérve lépett az oltár elé s elmondta hatásos iktató beszédét, fejtegetvén a kettős kérdést: mit hoz az új lelkész az ő gyülekezetének és mit adjon a gyülekezet az új lelkészének? A lelkész magával hozza Istennek szent ígését, hozza azt a nyelvében, szívében és tetteiben mindenkinek, minden viszonyok között. A beszédet követte a szokásos és bizonyára mindenkit mélyen megható átadása a lelkési hivatal jelvényeinek: templomkulcs, biblia s a szent edények, minden jelvény találó szavak kíséretében. Következett ezután a főének, melynek utolsó versénél az új lelkész lépett a szószékre s elmondta. *Pál apostol* a *rómabeliekhez* írt levele I. részének 16. verse: „Mert nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát mert Istennek ereje az minden hívőnek idvességére.” alapján hatásos lelkesedéssel és osztatlan figyelemmel meghallgattott s általános tetszéssel fogadott beköszöntő beszédjét, melyben az evang. lelkésznek kettős feladatát fejtegette; úgy mint tanubizonyosságot tenni arról, hogy Krisztus evangéliuma csakugyan isteni erő, azután odahatni, hogy ezen evangélium üdvözítő erővé váljék minden szívben, az élet minden körülményeiben. A beszéd után vegyeskar énekelt *Kintzler Béla* tanító vezetése mellett oly szépen, meghatóan, hogy minden szem háls elismeréssel tekintett a karzat felé. Az új lelkész oltári imájával és áldásával véget ért az ünnepélyes istentisztelet, melynek emléke sokáig fog élni a jelen-voltak lelkében.

K. K.

— *Julius* 28-án ment végbe a *salgótarjáni* evang. templomban *Jeszenszky Károlynak*, a megválasztott *salgótarjáni* evang. lelkésznek ünnepélyes beiktatása. A beiktatás, amelyen az egyház részéről *Frenyó Gyula* főesperes, *szentpéteri lelkész*, *Kiss István* alesperes, *sámsonházi lelkész*, *Henriczy Béla* polári lelkész funkcionáltak, délelőtt 10 órakor kezdődött. *Frenyó* főesperes megható beszéd kíséretében adta át az új lelkésznek az egyház jelvényeit s templomkulcsot, névszerint a szentírást, kelyhet, imakönyvet s gondjaira bízta az egyház hiveit. *Jeszenszky* lépett ezután a szószékre és a megjelent előkelő közönség előtt kérte hiveit, hogy szeressék és támogassák őt, a templomot pedig mindenkor szívesen keressék fel. Ígéretet tett, hogy az egyház minden egyes tagját rang és pártállás különbség nélkül szeretni akarja és hiveit a legközelebbi időn belül felkeresi, hogy velük karöltve az egyház javára munkálkodhassék. A fenkölt szellemű beszéd után az egyháztanács rövid közgyűlést tartott, déli fél 1 órakor pedig 60 terítékű diszebed következett.

Nekrológ. *Höncz Adolf* nyugalmazott mateóczi (Szepesm.) lelkész, ki az 1848/49-iki magyar szabadságharcot, mint honvédörmmester küzdötte végig s azután egyházának csendes, de buzgó munkása volt, 1912. július 19-én 81 éves korában megtért alkotó Urához. Áldás emléken!

A tótok igazsága. Értem alatta a *liptói* evang. esperességnek *Liptószentmiklóson* f. évi június 12-én tartott közgyűlésének azt a határozatát, amely szerint én, mint felügyelő-tanár, a tót nyelvet az Otthonból kitiltottam és az azon való társalgást hazafiatlanságnak

minősítettem. E minden ízében valótlan és igaztalan váddal szemben az egyházkerülethez beadott felebbezésben kijelentettem, hogy „6 évi felügyelő-tanári működésem alatt az Otthonban sohasem volt alkalmam hivatalosan, vagy privátim a nyelv használata dolgában nyilatkoznom,“ továbbá, hogy „a tót nyelvet legjobb hitem, tudásom és meggyőződése szerint soha „idegen“-nek nem hirdetem, még kevésbé az Otthonból kizártam“ s végül — itt Isten és ember előtt bátran hivatkozva az Otthon régebbi és újabb theol. és jogász lakóira — a tót nyelven való társalgást soha sem minősítettem a magyar haza ellen való tüntetésnek s hazafiatlanságnak,“ sőt ellenkezőleg, a tót nyelv intenzívebb theol. tanításának újabb püspöki sürgetése tanárkarunkkal egyetemben az én beleegyezésemmel is találkozott. E kijelentésemre tudvalevőleg úgy a bizottság, mint a kerületi gyűlés, de különösen a püspök nekem teljes elégtételt és igazságot szolgáltatott s a dolog fölött — a sajtóban is — napirendre tértünk. Nem úgy a tótok, akik miután igaztalan vádaskodásuk kiderült, még most sem nyugodhatnak. Azt írják tiszakerületi közgyűlésünkről szóló tudósításukban a „Cirkervné Listi“ hasábjain: „az összeférhetetlen Szlávik a tót nyelvet az intézetből (már t. i. az Otthonból) kizárja . . . Csobráda és Janoska reámutattak arra, hogy mily barbár és műveletlen módon lép fel Szlávik a tót nyelv ellen . . . A zsákutcába került Szlávik himezett-hámozott, de tartózkodott a határozott nyilatkozattételtől . . . A gyűlés ki is nyilatkoztatta, hogy a tót nyelv gyakorlásának az eperjesi intézeteken való eltiltása nem tűrhető“ stb. Ugy látszik a mi tót atyánkfiai nem ismerik azt a nagy parancsot: felebarátod ellen hamis tanúságot ne tégy! Szomorú dolog, hogy ellenem már csak ilyen fegyverekkel küzdhetnek. Dobsinán, 1912. aug. 7-én. *Dr. Szlávik Mityás* a „Theol. Otthon“ felügyelő-tanára. — Helyt adtunk ennek a keserű izü személyes védelemnek, bár nem szívesen azért, mert így sem az egyik, sem a másik oldalról nem fogjuk egymást megérteni s eltévesztjük szemünk elől a célt: egyházunk építését közös erővel, amidőn az eszközök, nyelvek fölött vitatkozunk s egymás személyét támadjuk s egymás jóhiszeműségében és szavaiban kételkedünk. *Több szeretetet és bizalmat egymás iránt Testvérek! Szerk.*

Pályázatok és hirdetések.

Pályázat. A nagybörzsönyi evang. iskolánál ujonnan szervezett tanítónői állásra németül is jól tudó tanítónő kerestetik. A lakás két szobás (mellékhelyiségek és kert). A készpénzfizetést államsegély egészíti ki a törvényes minimumra. Oklevéllel és bizonyítványokkal felszerelt jelentkezéseket *augusztus 22-ig* elfogad

Nagybörzsöny (Hcntm.)

2-1

Szimonidesz Lajos,
ev. lelkész. iskolaszéki elnök

Pályázat. A gyomai ág. hitv. evang. egyházban a lelkészi állás megüresedvén, arra az alulírott arad-békési egyházmegyei elnökség pályázatot hirdet.

Szolgálati nyelv német-magyar.

Fizetés: 1. Készpénzben 2400 K. 2. Szabad lakás kerttel. 3. Szokásos stóla. 4. Három sátoros ünnepi offertóriumnak fele része.

A kellően felszerelt jelentkezések *augusztus hó 20-ig* alulírott esperes hivatalába küldendők.

Dr. Zsilinszky Endre,
egyházmegyei felügyelő.

Csepregi György,
esperes.

3-2

! Protestáns gyülekezetek és iskolák !

rendeljük meg
iskolai- és gyülekezeti könyvtárak
számára a

„Prot. CSALÁD ÉS ISKOLA“ könyveit.

Mindenki megtalálja benn a magáét

Minden kötet irodalmi értékű alkotás

■ Ajándék- és jutalomkönyveknek különösen alkalmas. ■

I. évfolyam.

Gyermekeknek:

1. Pósa Lajos: Aranyliget. (Vers)
2. Dingha Béla: Hol volt, hol nem volt. (Mesék)
3. Albert József: Ül az óperencián. (Mesék)

Ifjuságnak és felnőtteknek is:

4. Hamvas József: Mesés történetek. (Elbeszélések)
5. Gurátz Ferenc: Hősök kora. (Elbeszélések)
6. Borsos István: A gályarabok története.

7. Dr. Masznik Endre: Képek az ókori kor egyház történetéből.
8. Gagyay Dénes: Mária nővér. (Kisregény)
9. Babay Kálmán: Nádfejedelmek hazák alatt. (Elbeszélések)

10. Stráner Vilmos: A biblia az életkönyve. (Ismeretterjesztő)
11. Farkas Mihályné: Történetek az életből. (Elbeszélések)
12. Kapi Béla: A boldogság könyve. (Jellemképző munka)

Egy évfolyam 12 korona.

Egy kötet vászonkötésben 1.20 K. diszkötésben 1.80 K.

(Postaköltség 20. fillér)

Gyülekezeteknek az évfolyamot megtekintésre megküldi a kiadóhivatal

Szerkesztő:

KAPI BÉLA ev. lelkész
Körmend.

Kiadó:

WELLSCH BÉLA
Szentgotthard.

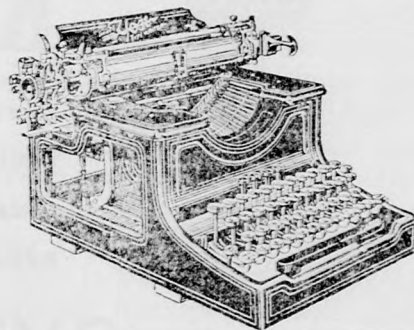
Korszakalkotó újítás az írógéptechnika terén

Automatikus váltó!

Az írássebesség 50%-os fokozása!

Csodás előny

A látható írásu nem szalagos 15. sz. YOST

1912. évi modellje

az automatikus váltás folytán a legtükéletesebb a leggyorsabb írásra alkalmas írógép.

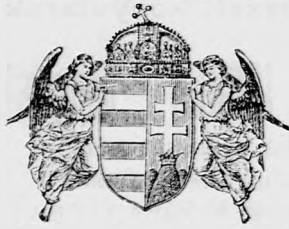
Nagy betűk és jelek leírásánál a kéz nincs többé lekötve!

A szököz (spácium), a váltó beállítása, a kocsitovábbítás váltóvisszaállítás automatikusan történik.

Nem drágább a rendes gépnél.

Kérje vételkötelezettség nélkül e gép bemutatását.

KÁLDOR M. YOST IRÓGÉP RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
IGAZGATÓ. YOST BUDAPEST, NEW-YORK-PALOTA

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, Gyár-
város.

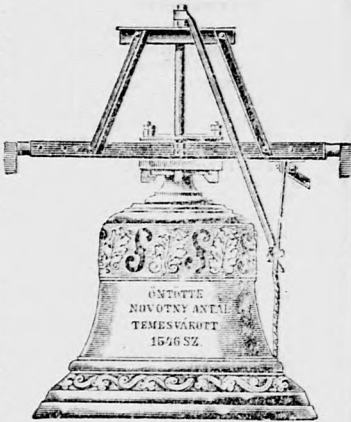
Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áflyukasz- foff harangjait,

melyek felső részükön a hegeüéhez hasonló 8 alakú nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint a régi modorok. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1886. orsz kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Orgonaépítési műintézet

Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir udvari orgonagyára

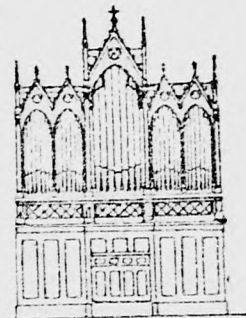
Budapest VII, Garay-utca 48

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A párisi, bécsi, stb.

kiállításokon kitüntetve. —

Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikai) tartós, nemeshangú orgonákat szállít. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a király orgonáját amely mű 80 változatú és villanyerőre van berendezve — szállított.

Mindenemű orgonajavításokat és hangolásokat lelkiismeretes pontossággal teljesít

- ☒ Tervezeteket és mintarajzokat
- ☒ kívánatra díjmentesen küld. ☒

Költözködés előtt.

A raktáramon levő órákat, evőeszközöket, valódi 13 próbás ezüst, valamint alpacca-ezüst disztárgyakat, arany ékszereket és Urasztal-szerelvényeket

gyári áron árusítom.

POLGÁR KÁLMÁN,
műórás és ékszerész.

Budapestben, Erzsébet-körút 29. I. emelet.

Nagy képes album-árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.